

Z P R A V O D A J

č.134

*Hodně štěstí nám všem
do roku 2016*

leden 2016

Vychází 3x ročně

Ediční rada Zpravodaje: Jitka Knížková, odp. redaktorka (j.knizkova@centrum.cz),
Zuzana Holancová (zuzana.holancova@centrum.cz),
Soňa Neumannová a Dana Velebová

Kresby: Marie Tvrdková
Tisk: Tiskárna J+H, Praha 3

Techn. zpracoval: Jan Heřmánek
Internet: www.czsos.cz/hortiklub

CESTA

Vezmeme-li do ruky podrobnější mapu, uvidíme vyznačená města, hory a vodní plochy a mezi nimi jsou čáry, a to jsou cesty a silnice, na speciálních jsou značeny i pěšiny. Cesty, po kterých se dostaneme odněkud někam, spojují různá místa, kam vždy dojdeme nebo dojedeme. Pro turisty bývají značené, aby dobře našli svůj cíl. Cesty užíváme, když někam míříme, ale také k procházkám. Někdy i samotná cesta může být cílem. I v našich zahrádkách

stavíme cestičky, abychom se dostali také od záhonu k záhonu a abychom také rozčlenili naši zahrádku, tak jako cesty dotvářejí přírodu.

Podíváme-li se na krajinu nynější doby uvidíme, kolik v ní ubylo cest. Snad přibylo silnic pro rychlou dopravu, ale ubylo skutečných cest, cestiček, pěšinek, které spojovaly nejen domy, ale i lidská srdce. Lidé tenkrát chodili rádi k sousedům a k přátelům, aby tam pobýli. Dnes stále spěcháme, za něčím se honíme a nemáme čas jen tak „pobejt“ Doba se nějak, bohužel, změnila a lidské vztahy také.

Některé cesty v krajině však zůstaly, ale postupně zarůstají. Nemáme čas se po nich vydat a zajít k sousedům na kus řeči, jak to bývalo zvykem. Raději se díváme na televizi nebo sedíme u počítače, ale zapomínáme, že je někdy mnohem důležitější pro život vztah k druhému člověku. Teplé lidského slova.

A tuto cestu také nesmíme nechat zarůst bejlím.

Měli bychom se nad tím zamyslet, jestli jsme na někoho nezapomněli, koho jsme mívali rádi a kdo měl rád nás. Ani tuto cestu uloženou v našem srdci bychom neměli nechat zarůst, ale rychle ji obnovit. Nikdy není pozdě a třeba na to ten druhý čeká.

Soňa Neumannová

BENEDIKT ROEHL – botanik, spisovatel, cestovatel a zahradník

Tento známý český botanik, spisovatel, cestovatel a zahradník patří k nejznámějším sběratelům orchidejí své doby. Osobně objevil víc než 800 druhů kvetoucích rostlin a stromů.

Benedikt Roehl se narodil 13. září 1824 v Horoměřicích u Prahy. Jeho otec Vincent byl zahradníkem na statku, který patřil premonstrátům na Strahově. V roce 1829 se rodina přestěhovala na jiné premonstrátské panství, do Pátku nad Ohří. Mladý Benedikt zde byl otcem postupně zasněčován do zahradnického řemesla. Otec si přál, aby syn kráčel v jeho stopách. V roce 1836 ho poslal do Děčína do učení v zahradách hraběte F.A. Thuna.

Po vyučení (1840) pracoval Benedikt v několika zahradách po celé Evropě. V roce 1846 zakotvil v obchodním zahradnictví Louise van Houttea v belgickém

Gentu. Protože měl dobré znalosti a byl pilný, stal se zakrátko vrchním zahradníkem.

To jej však neuspokojovalo. Chtěl se podívat do Ameriky, do původní vlasti exotických rostlin, které znal a obdivoval.

V roce 1855 se rozhodl svůj sen uskutečnit a vyplul do Ameriky. Zamířil do New Orleansu. Tamní příroda ho uchvátila. Pokračoval do Mexika, do Veracruz. Tam však zuřila žlutá zimnice, a tak změnil směr do Cordóby a Santa Borgy. Zde zakoupil s přítelem hostinec, k němuž patřila i rozlehlá zahrada. Založil tam zahradnictví a sady. Přivezl si totiž z Evropy větší množství rostlin a měl plán, že jejich pěstováním a prodejem vydělá peníze, aby mohl financovat své výpravy. Bohužel však mnoho rostlin nepřežilo transport a změny počasí.

Expedice, kterou začal v říjnu 1859, trvala 5 měsíců a vedla přes pět mexických států. Během této nelehké cesty nasbíral velké množství rostlin, především orchidejí, a poslal je do Evropy do Gentu.

Rostlina, která přečkala úskalí dlouhé cesty do Ameriky, byla ramie, textilní rostlina původem z Indonésie. B. Roehl dokonce sám zkonstruoval stroj na její zpracování. Doufal totiž, že se její pěstování v Mexiku ujme a rozšíří a to mu přinese prostředky, které by posílal mimo jiné i početné rodině domů do Čech.*)

V roce 1868 se Benedikt Roehl na svých cestách zastavil v Havaně na Kubě a vezl s sebou svůj stroj. Byl požádán, aby se na něm pokusil zpracovat list

agave. Stroj však s listem vtáhl i Roezlovu ruku a rozdrtil ji, takže mu musela být amputována. Po zotavení se Roehl rozhodoval, zda se nevrátit domů do Čech. Nakonec se však vrátil zpět do Mexika. Ztráta paže však změnila jeho život, ale nadále se věnoval cestování po Americe a sbírání rostlin.

Jeho láskou byly především orchideje. Stojí za pozornost, že jeho sbírka obsahovala 800 kusů orchideje *Telipogon roezlii* a 300

Miltoniopsis roezlii

kusů orchideje *Odontoglossum*. Objevil také neznámou lilii *Lilium humboldtii*.

Když se dostal do Kalifornie, sbíral semena jehličnatých stromů. Svě expedice podnikal Roehl na své náklady a sebrané sazenice a semena prodával různým zahradnickým firmám dle svého uvážení. Avšak koncem roku

1871 uzavřel smlouvu s majitelem firmy v Gentu a Bruselu Jeanem Lindenem. To byla v té době jednička mezi evropskými zahradnickými podniky. Ve smlouvě se zavázal sbírat v Kolumbii po dobu půl roku. Nashromáždil tam tak velké množství rostlin, že náklad vezlo 80 mezků.

Poté se vrátil zpět do Evropy, projel několik zemí a navštívil také Čechy. Sešel se s rodinou v Panenském Týnci, s přáteli a obchodními partnery. Zajímavé je, že při návštěvě zámku v Libochovicích věnoval několik orchidejí do sbírky tropických rostlin zámeckého skleníku.

V létě 1874 odcestoval zpět do Ameriky. Vzal s sebou jednoho ze synovců, Bohumila Houdu. Příští rok se opět vrátil do Čech, tentokrát aby tu již zůstal a usadil se v Praze. Na orchideje však nezapomněl. Další jeho synovci, F. a E. Klabochové, pokračovali v Americe ve sběru rostlin a on si v Praze založil firmu na jejich distribuci po celé Evropě.

Jméno Benedikta Roezla je také spojeno se založením prvního odborného zahradnického spolku Flora (1880), kterého byl prvním předsedou. Pod záštitou spolku vycházel zahradnický časopis stejného jména a byl to opět Roezl, kdo ho podporoval jak finančně, tak svými cestopisnými črtami. Jedna byla o jeho cestě po západním pobřeží Mexika, druhá o objevených rostlinách v Severní i Jižní Americe.

Na sklonku Roezlova života, v roce 1884, se mu dostalo i oficiálního uznání za celoživotní snahy. Nikoliv však doma, ale v Rusku: obdržel řád Sv. Stanislava od ruského cara. Existuje doklad o tom, že i belgická vláda se chystala k podobnému ocenění, toho se však Benedikt Roezl již nedožil.

Zemřel v říjnu 1885 a po velkolepém pohřbu v Praze, jehož se zúčastnil i císař, byl pohřben v rodinném hrobě v Panenském Týnci (nedávno bylo 130. výročí).

Událostí se stala sbírka a rozhodnutí postavit slavnému krajanovi pomník. Stojí na Karlově náměstí před Faustovým domem.

Roezlovo jméno nese přes 40 rostlin a jeden rod orchidejí (*Roezliana*). Je autorem popisů a nákresů řady druhů z čeledi vstavačovitých, ale i borovic, bromélií, agave, kaktusů apod.

Zuzana Holancová

Prameny:

Wikipedie

Jaromír Tlustý

^{*)} Dnes se ramie v Mexiku již nepěstuje, ale agave poskytuje vlákna důležitá pro průmysl.

Nenáročný černý jeřáb

Arónie, lidově nazývaná černý jeřáb (*Aronia melanocarpa*) temnoplodec černoplodý, je u nás běžně rostoucí opadavý keř z čeledi růžovitých (*Rosaceae*), vzdáleně příbuzný jeřábům a hrušním. Ačkoli je to keř poměrně málo známý a v zahradách vzácněji používaný, patří bezesporu na přední místo v žebříčku zdraví prospěšného ovoce. Je to vlastně léčivá rostlina, která nám pomáhá se udržet ve formě. Obsahuje zdaleka nejvyšší naměřený obsah antokyanů, což jsou

bioaktivní látky, které mají pozitivní vliv na množství procesů v lidském těle. Hrají velmi důležitou roli v prevenci vzniku srdečního infarktu a dokonce působí i preventivně proti některým druhům nádorových onemocnění. Rovněž chrání organismus před arteriosklerosou a

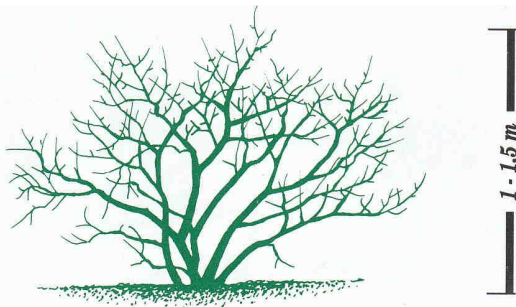
chorobami souvisejícími s rostoucím věkem, jako jsou např. Alzheimerova choroba, diabetes, revmatismus nebo artritida. Řada lékařských studií prokázala ochranný účinek arónie na játra a žaludek a jsou prokázány i její protizánětlivé schopnosti. Černý jeřáb má také schopnost zamezovat množení bakterií a virů a působí tak zároveň proti vzniku jejich odolnějších mutací. Při prevenci a léčbě diabetu pomáhá stabilizovat hladinu cukru v krvi.

Arónie je nevysoký opadavý keř dorůstající výšky 1 – 1,5 m, s košatou hustou korunou a rozkladitými větvemi, který pochází z východní části Severní Ameriky z oblasti dnešní kanadsko-americké hranice. Zde je rozšířená ve všech nadmořských výškách a roste divoce na nekonečných plochách. Indiánské kmeny znaly tento keř velmi dobře a jeho plodům právem přisuzovali velký léčebný účinek. Slavný ruský botanik a šlechtitel Mičurin objevil arónii pro evropský kontinent kolem roku 1900 a přivezl ji do Ruska pro vlastní pěstitelské potřeby. Z bývalého Sovětského svazu se keř rozšířil přes Ukrajinu a Polsko prakticky do celé Evropy, zejména jako keř okrasný. Jeho celoroční půvab, zejména zářivě červené listy na podzim, ho předurčuje k použití do zajímavých

Aronia - květ

seskupení pro podzimní barevné kombinace v zahradách. Neméně krásná jsou i jeho květenství, která se nápadně podobají jablonořovým květům. Jejich lody mají až 20 květů a vykvétají až pozdě v květnu. To je zvláště velká výhoda,

protože arónii již nehrozí nečekané silné jarní mrazíky a tím je ušetřen ztrát na plodech. Tím se stává černý jeřáb oblíbeným keřem do zahrad nejen okrasných. Je vhodný zejména pro nízké živé volně rostoucí ploty nebo jako popředí vyšších stromových výsadeb. Esteticky zajímavé je také pěstování arónie na vysokokmenné podnoži jeřábu obecného (*Sorbus aucuparia*), na které vytváří hustou kotlovitou prutnatou korunku. V této podobě se také vysazuje do stromořadí a do alejí.

Arónie je keř opadavý a v zimě jej poznáte podle výrazně vínově červených zimních pupenů. Listy má 2 – 8 cm dlouhé, obvykle krátce zašpičatělé, s jemným pilovitým okrajem, z vrchní strany ve středu s červenočerným žilkováním.

Nejvhodnější a zároveň nejoblíbenější pro pěstování (byl vyšlechtěn v Československu) je kultivar „Nero“, který je nejvýnosnější a je nejméně napadán škůdci. Díky látkám obsažených v plodech se rostlina sama brání proti většině škůdců. I z tohoto důvodu se používá po celá desetiletí ve východní Evropě (především v Polsku a Rusku) hlavně jako léčivý prostředek.

Černé plody (malvice) velikosti většího hrachu, často s matným povrchem, můžeme sklízet od konce srpna do října. Mají specifickou sladkokyselou, až mírně natrpklou chuť. V syrovém stavu jsou svíravě natrpklé a obvykle se nejedí (Angličané jim říkají „chokeberry“). Máme-li štěstí a úrodu nám nesklidí ptáci, můžeme se z úrody zralých plodů radovat i koncem září. Mají vysoký obsah flavonoidů, kyseliny listové, vitaminů K a C, obsahují sladidlo sorbit vhodné pro diabetiky, dále rutin, železo, jod, fluor a mangan. Arónii se také říká malá vitaminová bomba. Díky intenzivně jasnému červenému zbarvení plodů jsou také často používány jako náhrada za potravinářské barvivo. Plody se suší, lisují na šťávy, vaří se z nich marmeláda a džemy bez cukru. Lze z nich také vyrábět čaje, likéry a vína a jsou vhodné také jako přírodní kosmetika na problematickou pleť.

Listy arónie, které se sbírají v dubnu a květnu, můžeme použít na odvar. Vaří se jen krátce, tak 2 minuty. Používá se ke snižování vysokého krevního tlaku, působí zlučopudně a má protizánětlivé účinky. Užívá se také v revmatologii, protože zvyšuje vylučování nežádoucích solí v organizmu.

Superbobule arónie může mít na zahradě skutečně každý. Je to velmi nenáročný keř. Odrůdy vhodné pro pěstování u nás lze získat v zahradnických centrech po celé republice. Pokud jde o zeminu, je arónie nenáročná rostlina. Nedaří se jí pouze v těžkých jílovitých, podmáčených půdách. Pro dobré vyžívání plodů je vhodné arónii vysazovat na světlých a slunečných místech, protože ve stínu plody jen těžko úplně dozrávají. Vysazujeme ji nejlépe brzy na

Aronia melanocarpa

jaře. Arónii množíme semeny. Plody sklízíme v srpnu, semena vybereme, očistíme a stratifikujeme nebo je vysejeme před příchodem mrazů přímo na záhon. Kultivary je nutné roubovat v únoru a březnu buď na krček původního druhu, nebo na vyšší podnože jeřábu.

Ale pozor, výmladky nutno ihned odstraňovat. Kultivary *A. melanocarpa* lze přihnojovat kombinovaným hnojivem, aby přinášely větší plody.

Aronia arbutifolia – temnoplodec planikolistý (výška 2-4-6 m)

Aronia melanocarpa – temnoplodec černoplodý ‚elata‘ – vzrůstnější

– temnoplodec černoplodý ‚grandiflora‘ – větší listy i plody

Aronia x prunifolia – temnoplodec třešňovitý – kříženec obou předchozích

Na závěr několik receptů:

Kandovaný mls

Omyté plody dáme do polévkové mísy s pokličkou. Nalijeme na ně horký svařený cukr – na ½ l vody 1 kg cukru – a uložíme do chladu. Druhý den sirup slijeme a převaříme a to opakujeme 8 dní, dokud se sirup nevyvaří. Potom bobule na prudkém slunci nebo v troubě usušíme. Můžeme přidat trochu želatiny, aby cukr na ovoci zůstal krásně bílý.

Likér

Do čtyřlitrové láhve nasypeme jeden litr plodů aronie, zalijeme jedním litrem vodky a necháme 2 týdny v chladné a tmavé místnosti odležet. Každý den protřepeme. Potom svaříme 1 l vody s 1 kg cukru a vychlazený roztok přilijeme k bobulím. Další nejméně 2 týdny necháme odležet, denně promícháváme. Pak stáčíme do lahví.

Kompot

Na 2 kg bobulí je potřeba 1 kg cukru. Plody i se stopkami namočíme přes noc do vody. Druhý den plody otrháme asi s 200 ml vody 5 minut povaříme pod pokličkou a dalších 10 minut bez pokličky. Přidáme cukr a vaříme ještě 10 minut. Potom kompot nalijeme do sklenic, navrch dáme špetku kys. sorbové a zakryjeme celofánem, event. zavíčkuje a sterilizujeme bez chemie.

Sušené plody lze uchovat i několik let.

Trpká chuť syrových plodů lze odstranit či zmírnit tak, že je rozmačkáme s medem nebo se smetanou.

(Výhradní dovozce výrobků z aronie: www.aronia-original.cz)

J.Knížková

Některé zdroje informací:

Wikipedie

V. Větvíčka: Okrasné keře

V. Walter: Pěstování okrasných keřů a stromů

Ploštičník, exkluzivní trvalka

Ploštičník *Cimicifuga* roste v přírodě od východní Sibíře po Japonsko a Mongolsko, ve východní části severní Ameriky, v lesích a na vlhkých loukách. Rostlina je mrazuvzdorná, až na květy.

Je známo 17 druhů. U nás se většinou pěstují *C. racemosa* a *C. simplex*.

Cimicifuga simplex
BRUNETTE

Jsou to trsnaté trvalky s trojčetnými zpeřenými přízemními listy zelené nebo hnědě purpurové barvy. Dosahují výšky od 60 do 180 cm.

Květenství tvoří klas bílé až smetanové barvy v podobě štětky, někdy nazývané stříbrná svíčka. Některé mají načervenalý nádech.

Je mimořádně zajímavý. Ploštičník vyžaduje stinné až polostinné stanoviště, humusní a vlhkou půdu. Podle kultivaru kvete od začátku září do konce října. Což je jeho výhoda i nevýhoda. V této době kvete již málo rostlin. Pokud ale přijdou předčasné mrazíky květ většinou zmrzne. Stačí jej před mrazíkem obalit papírem. Pěkně vyniká před tmavým pozadím. Když časem trs zmohutní vynikne ještě více jeho krásu. Stvolky jsou dostatečně pevné a nepotřebují oporu. Zatím u nás netrpí chorobami ani škůdci.

Málo se píše o tom, jak květenství příjemně voní – něco mezi lesními jahodami a jasmínem.

František Ducháček

Pěstování lilií v květináčích

Existuje několik velmi dobrých důvodů, kvůli kterým je pěstování lilií v květináčích nebo kontejnerech žádoucí a v některých případech dokonce nezbytné. Pěstování v květináčích by nemělo být považováno za druhořadou možnost.

Jestliže vaše zahrada vypadá po dešti jako rýžové pole, bude lépe vyhovovat k pěstování řeřichy nebo japonských kosatců, ale ne lilií. Odvodnění takové zahrady je pak naprostou nezbytností, ale já bych se tímto směrem nevydal. Chtěl bych se zmínit o jedné věci. Vykopat ve špatně drenážované půdě jámu, vyplnit ji štěrkem, pískem nebo jiným pórovitým materiálem je daleko horší než jenom zbytečné. Vytvoříte tak jenom vodou se plnící jímku.

Vystavení vyvýšených záhonů není špatnou možností, ale poměrně nákladnou. Víím to z vlastní zkušenosti. Záhony musí být dostatečně vyvýšené, aby cibule lilií byly za všech okolností nad úrovní vody.

Kromě nedostatečné drenáže existují pro kontejnerovou kulturu ještě i další důvody: vaše zahrádka je příliš malá a vy při tom chcete pěstovat i zeleninu. Na

výstavách chcete lilie vystavovat v květináčích, chcete je využívat k jiným výstavám a příležitostní výzdobě, chcete je pěstovat k drobnému prodeji a daly by se najít ještě i další důvody.

Výhoda lilií v květináčích se může projevit při vzdálených mezisekčních kříženích. Takové křížení vyžaduje při opylování teplotu až 35°C. Lilie v květináči můžeme snadno přemístit do skleníku s žádanou teplotou potřebnou ke stresování lilií, aby pak akceptovaly pyl zcela nepříbuzných lilií.

Můžeme uvažovat i o přemístění lilií během dne, ráno na slunce, odpoledne do stínu. Lilie v době kvetení můžeme použít i k výzdobě interiéru. Samozřejmě že kvetoucí lilie může být i vítaným dárkem!

Dokonce i začátečník může vypěstovat prvním rokem nádhernou lodyhu lilie, pokud byla její cibule před výsadbou uskladněna v chladu. Pěstování stejné cibule po 3-4 roky v tomtéž kontejneru s dobrými výsledky je už další záležitostí. Pro jednorocní pěstování nemusí být kontejner příliš velký, květináč o průměru 18-20 cm postačí pro 3 asiátky nebo 1 orientálku. Některé lilie, např. *L.nepalense*, vyžadují květináč o průměru 30 cm, protože lodyha pod povrchem „bloudí“, než se vynoří ze země. Cibuli zasadíte přesně do středu kontejneru a stonek se vynoří ze země mimi kontejner, když se před tím prodral drenážním otvorem. Mně se to už stalo! Chcete-li lilii pěstovat 2-3 roky, musíte začít s větším kontejnerem. Uvědomte si, že cibule se při správném pěstování každým rokem dělí.

K pěstování v kontejnerech používám „hrnkovací“ substrát, ke kterému přidávám praný říční štěrk (ne písek, ten bychom neměli nikdy používat) a řádně jej promícháme. Někteří lidé dávají střepey na dno. To není naprosto nutné a někdy to nadělá víc škody než užítku. Naplníme kontejner do třetiny výšky, usadíme do něj cibuli (já sám před tím zkrátím kořeny na délku 6-8 cm) a pak ji přikryji substrátem 1,5-2 cm vysoko od okraje. Tento lehký substrát vyžaduje časté zalévání, ale lilie vyžadují dobré provzdušnění půdy. Povrch půdy posypu polévkovou lžící organického hnojiva. Zálivkou se živiny dostanou ke kořenům. Smícháme-li hnojivo se směsí, dochází k jeho vyplavení dřívě, než je mohou kořeny využít. Granule hnojiva zasypu z kosmetických důvodů centimetrovou vrstvou říčního štěrku. Bude-li stonek vyžadovat opěru, dejte si pozor, abyste kolíkem nepropíchlí cibuli. Nejlepším místem bude okraj kontejneru. Nezapomeňte na jmenovku!

Pokud budete chtít pěstovat stejnou lilii v kontejneru i příštím rokem, bude to vyžadovat trochu práce navíc v době, kdy stonek a listy zežloutnou. Cibuli s kořenovým balem vyjmeme z kontejneru, stonek s lodyžními kořeny odstraníme těsně nad cibulí a odebereme stonkové cibulky. Bazální kořeny můžete zkrátit., ale není to nezbytné. Na dno kontejneru dáme asi 5 cm čerstvého substrátu (můžete použít i o něco větší kontejner), usadíme cibuli a zasypeme substrátem na 1-2 cm od horního okraje. Přihnojování provádíme stejně jako v předchozím roce. Nejdůležitější je odstranění stonku a lodyžních kořenů každým rokem. Ještě jedna věc, černé kontejnery se na slunci nadměrně přehřívají. Potom umístíme náš kontejner do většího o průměru 30 cm, takže mezi nimi bude 2,5cm vzduchová mezera.

K přihnojování lilií v kontejnerech používám jednou za dva týdny kapalná hnojiva, začínám přihnojovat v říjnu (u nás to je duben), a když se objeví listy, pokračuji do kvetení. Používám ve vodě rozpustné hnojivo, které obsahuje 10% dusíku, 4,4% fosforu a 22,5% draslíku. Draslík je velmi důležitý pro dobrý vývoj květů.

Článek je převzatý ze Zpravodaje pěstitelů lilií č. 1/1995. (přeloženo z QB NALS 1/2008)

Kapradiny v zahradách i v přírodě

Upozornila mne moje kamarádka a velká milovnice přírody na zajímavou rostlinku, kterou objevila v lednu na vinohradských schodech uprostřed vysoké kamenné podpěrné zdi. Podotýkám, že vyspárované. Bližším ohledáním jsem zjistila, že se jedná o naši stálezelenou kapradinu jelení jazyk a to mě inspirovalo ke článku o našich zajímavých kapradinách a jejich použití v zahradě.

Jelení jazyk (*Phyllitis scolopendrium*) z čeledi sleziníkovité (*Aspleniaceae*) je i přes zimu zelená trvalka s nezvyklým tvarem listů. Dorůstá do výšky 20-40 cm a roste na vlhkých a stinných místech. V přírodě je vzácný, u nás pouze v oblasti Moravského krasu a moravských Karpat. Najdeme ho obvykle na vlhkých skalách a vlhké suti v listnatých lesích obvykle na vápenci, někdy také na pískovci. Bývá také ve starých studních na jejich vlhkém zdivu.

Listy jeleního jazyku jsou světle zelené, kožovité, lesklé, jazykovité a nedělené. Okraje jsou lehce zvlňené a tvoří široké trsy. Kultivar ‚crispa‘ má nápadně zkadeřené okraje listů. Pokud si jelení jazyk koupíte do zahrady, vysazujte ho do stínu a přidejte k němu hlavně na zimu jako mulč listový kompost. Na jaře odstraňujte po úspěšném rašení loňské listy a dohlédněte, aby v letních parnech neproschl. Vhodnými partnery mu mohou být mařinka, kokořík a zpeřené kapradiny.

Netík znožený (*Adiantum pedatum*) je krásná statná kapradina. Listy tvoří růžici z osmi až devíti vějířovitě rozprostřených zpeřených listů na drátovité pevných, hnědavých řapících. Rostlina tvoří zvolna se rozrůstající široké trsy. Pochází ze Severní Ameriky a východní Asie. Vždy v lesním podrostu. Potřebuje tedy stín a vlhko. Pozor, je citlivá k pozdním mrazíkům! Je tedy vhodné každý rok před zimou jí zasypat alespoň 1-2 cm vrstvou kompostu z listovky a jehličnatou. Sousední bujně rostoucí rostliny je nutné omezovat, vlastní rostlině však ponechat volný růst bez omezování.

Příbuzný kultivar netík himalájský neboli Venušín (*Adiantum venustum*) s 3x jemně zpeřenými, nápadně žlutozelenými, většinou přezimujícími listy. Je výběžkatý, 20-30 cm vysoký, vhodný pro pohostinná, před sluncem chráněná místa.

Kapradina štětinatá (*Polystichum setiferum*) je kapradina s jemným krajkovým listů. List je velký, 2x-3x zpeřený do krajkově jemných úkrojků, vypadajících jako uzlíčková tkanina, matně zelený, málokdy přezimující. Roste v širokých

rozložitých trsech. Vyskytuje se ve vlhkých, stinných lesích v oblastech častých srážek. Použít ho můžete v řídkých lesních partiích, na bohatých, kyprých a humózních půdách a na severní straně zdí. Jako vhodného souseda můžete použít ploštičník, škornici nebo tiarelu.

Kultivar ‚Proliferum‘ má adventivní pupeny na spodku listů, jimiž se snadno rozmnožuje. ‚Wollastonii‘ bujně rostoucí kultivar.

Příbuzný druh *Polystichum aculeatum* – kapradina laločnatá, s nápadně lesklými až kožovitými přezimujícími listy. Velmi efektní, velikost 40-70 cm.

Kaprad' samec (*Dryopteris filix-mas*) je 50-100 cm vysoká nenáročná kapradina. List má 2x zpeřený, na líci tmavěji na rubu světleji zelený, na špičce obvykle sehnutý. Roste ve tvaru nálevkovitých trsů. Vyskytuje se běžně na území celé severní polokoule v listnatých i jehličnatých lesích, vysokostébelných nivách i v kamenných tarasech. Stanoviště mívá polostinné, dostatečně vlhké, ale vydrží i na osluněném stanovišti za předpokladu jen mírného přisušku. Nejkrásnější je ovšem na březích vod. Někdy je třeba omezit příliš rychlé vegetativní rozmnožování. Její pěstování je tedy velmi jednoduché. Vhodnými sousedy při výsadbě mohou být Astilbe, Bergenia, zvonky, škornice, bohyšky, ostřice. Druh *Anthyrium filix-femina* – papratka samičí – má jemně zpeřené listy, matně až nahnědle zelené, na podzim zasychající. Je to náš domácí druh, který má stejné nároky jako kaprad' samec.

Pérovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*) je 60-140 cm vysoká kapradina s pravidelně úzce nálevkovitě uspořádanými sterilními listy (trofofyly). Sterilní listy jsou 2x zpeřené, svěže zelené, brzy rašící a na podzim zasychající. Plodné listy (sporofyly) vyrůstají ve středu nálevky sterilních listů a mají podobu pštrosích pér (odtud název). Jsou nejprve olivově zelené, později sametově hnědé. Vzrůst je nálevkovitý. Z oddenků vyrůstá mnoho výběžků, jimiž se rostlina rychle šíří. Pérovník se vyskytuje na celé severní polokouli v lesích a na březích vod. Množí se oddělováním výběžků a sázíme ho do míst s přelétavým stínem pod korunami stromů a do polostínu zdí, Vhodnými partnery mohou být vysoké zvonky, bohyšky, rodgerzie, smilaciny a rododendrony.

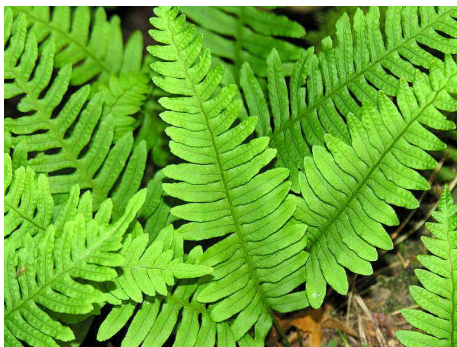
Podezřeň královská (*Osmunda regalis*) je naše největší domácí kapradina. Dorůstá od 60 cm do 2 m. Sterilní listy jsou 2x zpeřené s podlouhlými až vejčitými lístky, svěže zelené, na podzim žlutě zbarvené. Plodné listy v horní části zúžené jsou rezavě hnědé. Vzrůst je nálevkovitě vzpřímený, trsovitý, zvolna rostoucí. Vyskytuje se v celé Evropě hlavně v olšínách a vlhkých lesích na kyselých půdách. Pokud chcete podezřeň do vaší zahrady, vyberte jí místo přistíněné až pohostinné, na mokré půdě i na výsluní, kyselé a humózní. Půdu vylepšete rašelinou a vydatně zalévejte. Nejlépe ji umístíte do vlhčích míst pod koruny stromů nebo na stinné okraje jezírka. Vhodnými sousedy je třeba udatna lesní, bohyška, kypraj vrbice nebo rodgerzie.

Kultivar ‚Gracilis‘ je jen 60 cm vysoký, ‚Purpurascens‘ má rašící listy a podzemní zbarvení purpurové, velikost 60-140 cm.

Papratka samičí (*Athyrium filix-femina*) je statná, vytrvalá rostlina z čeledi paprkatovitých (*Woodsiaceae*). Patří mezi nejhojnější lesní rostliny. Z krátkého

odděnku vyrůstají vzpřímené 30-100 cm dlouhé, světle zelené a 2x až 3x zpeřené listy kopinatého tvaru, zašpičatělé, tvořící uspořádané růžice. Listy se navzájem vějířovitě překrývají. Sterilní i fertlní listy na podzim odumírají. Papratka roste ve vlhčích místech smíšených jehličnatých i listnatých lesů s bylinným podrostem. Vyhýbá se pouze suchým vápničtým lokalitám. Je jedovatá. Vzhledem k jejím nárokům je použití a pěstování velmi jednoduché. Je to druh kosmopolitní.

Osladič obecný (*Polypodium vulgare*) své jméno získal podle nasládlé chutnajícího oddenku. Oddenek této stálezelené kapradiny je dlouhý, plazivý, až 1 cm tlustý. Vnější strana má tmavohnědou barvu a je pokryta plevami, vnitřní strana je zelená. Při sběru je právě oddenek použitelná část pro další zpracování. Listy jsou v mládí spirálovitě stočené, světle zelené, až 30 cm dlouhé a jednoduše peřenodílné.

Vytrvávají přes zimu a nové raší v květnu a červnu. Nevyrůstají na oddenku v trsech, ale jednotlivě. Jejich čepele se za sucha svinují na ochranu před zvýšeným odpařováním vody. Běžně se vyskytuje v lesích celé Evropy, v Asii, v horách severní Afriky, v Severní Americe a na Havaji. V Česku je hojný. Roste na stinných místech, na skalách, mechem porostlých sutích a trouchnivějících kmenech. Obvykle na humózních půdách, ale i na jílovitých zeminách. Je využívána v lékařství proti střevním parazitům. Pro obsah slizu a saponinu v čerstvém oddenku usnadňuje odčleňování. Podporuje vylučování žluči a působí mírně projímavě, což bylo využíváno v lidovém léčitelství. Sekané oddenky bývají součástí substrátu pro orchideje. Oddenek osladiče má hořkosladkou chuť, která se využívá např. při výrobě nugátu.

Díky své podobnosti se osladič někdy zaměňuje s žebrovcí různolistou.

Žebrovice různolistá (*Blechnum spirant*) je stálezelená kapradina s dvěma typy odlišně vypadajících listů, plodnými (sporofyly) a sterilními (trofofyly). Sterilní listy jsou sytě zelené, přezimující, většinou lesklé, tuhé, jednou zpeřené, hluboce vykrajované a dlouhé až 20 cm.

Plodné listy jsou delší, až 80 cm. Oddenek je zkrácený – jen 4-5 cm, který je u starších rostlin vícehlavý, pokrytý plevinami. Plodné listy jsou uprostřed růžice listů a od července do srpna jsou na nich patrné výtrusné kupky (v mládí bílé, později hnědé). Jsou umístěny rovnoběžně po každé straně hlavní žilky čepele. Tato kapradina se množí výsevem čerstvých spor z těchto kupek. Spory jsou ledvinitého až kulovitého tvaru hnědé barvy. Na podzim pak sporofyly odumírají. Žebrovice je rozšířená v Evropě, Maroku, Kanárských ostrovech, na Blízkém Východě, Japonsku a Severní Americe. V našich lesích ji najdeme ve smrčinách či borech rostoucí na kyselých půdách. Vyskytuje se i na horách. Často se pěstuje jako skalnička, protože není náročná na péči a vydrží lehce

teploty do -29°C . Obsahuje fytoekdysony, což jsou sloučeniny s účinkem hmyzích hormonů. Tento jev patří k obrannému mechanismu rostliny proti požití hmyzem.

Žebrovice různolistá je u nás zařazena v Červeném seznamu ohrožených druhů.

Kyvor lékařský (*Asplenium ceterach*) je kapradina z čeledi sleziníkovitých (*Aspleniaceae*). Lidově bývá označována jako „ceterák“. U nás je zařazen mezi kriticky ohrožené druhy!

Kyvor je vytrvalá, drobná 5-25cm vysoká, stálezelená kapradina, s krátkým oddenkem a se svazčitými černohnědými kořeny. Listy vyrůstají rozložitě v trsu, jsou kožovité, peřenosečné až zpeřené. Zůstávají zelené po celou zimu, na jaře jsou nahrazeny novou generací listů. Na svrchní straně jsou šedozelené, na spodní jsou pokryté hnědými až rezavými šupinami, které chrání rostlinu před ztrátou vody a vyschnutím výtrusů.

Kyvor nejčastěji najdeme ve štěrbinách skal a na starém rozpraskaném zdivu. Vyskytuje se na mírně zastíněných a vlhkých místech, zvláště na bazických horninách. Pro svůj dekorativní vzhled bývá pěstován jako skalnička. Vyskytuje se převážně na západoevropských pobřežích a ve Středomoří. Roste také na Kavkaze a v západní Himaláji. Ve střední Evropě roste především v Porýní, u nás jen vzácně a izolovaně, např. ve středních a jižních Čechách, na severu poblíž Ústí nad Labem-Střekova. Dříve se hojně vyskytoval v okolí Řípu, Velkých Žernosek a Milešovky. Jinak na dalších lokalitách byl zřejmě vysazen uměle.

Sleziník červený (*Asplenium trichomanes*) je naše hojně rostoucí kapradina na různých kamenných podkladech, třeba ve spárách kamenných zdí nebo na skalách. Listy rostou z hustého trsu, většinou přezimují a jsou dlouhé 15-40cm a 2 cm široké. Čepel je jednoduše zpeřená, listy střídavé nebo vstřícné, s krátkým řapíkem nebo přisedlé, eliptické až podlouhlé. Listové větveno je červenohnědé až hnědé. Výtrusy dozrávají od července do září, podlouhlých kupek výtrusnic je na jednom listu 4-6. Sleziník červený se vyskytuje téměř v celé Evropě, v Kanadě, v Indii a na Srí Lance. U nás ho najdeme po celém území mimo nejvyšších hor. Roste na skalách, různých sutích i ve spárách zdí.

Ve středověku byly kapradiny vysazovány na zahradách spolu s bylinami, aby zažehnávaly zlé duchy. Dnes propůjčují tyto krásné vějíře zahradám své kouzlo a překvapují svou rozmanitostí. Na světě se vyskytuje na 12000 odrůd, z toho asi 200 ve střední Evropě. V zahradách jsou atraktivní, mají uklidňující i tajemnou atmosféru a mezi bylinami milujícími stín jako je udatna, oměje či srdcovka působí až tajemně.

Doufám, že výčet některých známějších kapradin bude pro výběr do vaší zahrádky dostačující, pokud by někdo chtěl nějaký jiný, zde nepopsaný druh, pokusím se o něm taky něco zajímavého napsat.

Výběr mnoha kapradin nabízí internetová adresa www.zahrada-zizka.cz

J.Knížková

Čerpáno z:

Wikipedia

Hertle, Kiermeier, Nickigová: Zahradní květiny

P.Sekerka: Kapradiny na skalce, v zahradě i v bytě

Gardena: Život v zahradě

www.botanicka.cz

KLUBOVÝ ŽIVOT

SEKCE KRÁSNÁ ZAHRADA

Přednášky leden-březen 2016

- 9.1.2016** 9⁰⁰hod. Bc Tomáš Vencálek: Břízy, Promenade de Plantée (Paris)
13⁰⁰hod. Jana Kolková Rydvalová: Zahrady u starých venkovských domů aneb procházka naší zahradou a příklady z praxe
- 6.2.2016** 9⁰⁰hod. Ing.arch. Zdeněk Lukeš: Jože Plečnik a zahrady Pražského hradu
13⁰⁰hod. Ing.Kateřina Pospíšilová: Obrázky z cest po zahradách (Anglie, Německo aj.)
- 5.3.2016** 9⁰⁰hod. - zatím neobsazeno
13⁰⁰hod. - zatím neobsazeno

JARNÍ SETKÁNÍ členů Hortiklubu se koná 2.dubna 2016.

9⁰⁰ hod. – Členská schůze

10⁰⁰ hod. – Přednáška Ing. Štěpánky Šmídové: Stromy a jiná zeleň ve městech

Přednášky i jarní setkání Hortiklubu se konají v Krajínově posluchárně PřFUK Praha 2, Benátská 2.

ZÁJEZDOVÁ SEKCE

INFORMACE O ZÁJEZDECH HORTIKLUBU V ROCE 2015

Na první zájezd jsme se s Hortiklubem vydali 21.května. Jako první místo jsme navštívili chrám sv.Barbory v Kutné Hoře, který byl založen kolem roku 1388.

V Žehušicích jsme se podívali do zahradnictví a školky „Konifery“, kde jsme měli možnost nákupu jejich výpěstků. Nedaleko Žehušic je ve Žlebech obůrka s bílými jeleny, kde jsme viděli jejich krmení a byli nám předvedeni cvičení dravci.

V Čáslavi - Kalabousku jsme si prohlédli zahradnictví Starkl, rovněž s nákupem a odtud jsme jeli na poslední místo našeho zájezdu a to do zahradnictví rodiny Štěpánků v Pucheři.

Druhý zájezd jsme absolvovali v Německu, v Lužici 16.června. Na německo-polských hranicích ve městě Forst je největší Rosárium této oblasti. V roce 2013 oslavilo 100.výročí svého založení. Rosárium má přibližně 950 odrůd růží. V areálu rosária je i možnost občerstvení a procházky v anglickém parku.

Eva Přibíková vedoucí zájezdů

Nabídka zájezdu

Vážení přátelé,

V příštím roce chceme uskutečnit zahraniční zájezd od CK Geops s tématem „Nejkrásnější zahrady Itálie“ v období 3.5. - 8.5.2016, do oblasti Jižního Tyrolska, severoitalských jezer i Švýcarska a to vše v době, kdy nejvíce kvetou pěnišníky, azalky a kamélie.

Cena zájezdu je 7 190,- Kč. V případě zájmu se hlase na e-mail: jara.melicharova@seznam.cz nebo tel. 02: 606 929 818, T.mobil: 603 158 849.

Jarmila Melicharová

Zpráva hospodářky

Připomínám placení členského poplatku těm, kteří ještě nemají zaplacen. Můžete platit osobně při přednáškách nebo na účet **číslo: 1923619359/0800**. Nezapomeňte uvést do zprávy pro příjemce svoje celé jméno.

V.Pícková

Jubilea

V první polovině roku 2016 oslaví kulaté narozeniny tito členové Hortiklubu:

Dlouhý Jiří

Pultrová Olga

Pillmayerová Eva

Petrunčíková Jaroslava

Přejeme všem nastávajícím jubilantům hodně zdraví, štěstí a životní pohody.

P.S.

Omlouvám se všem, kteří v gratulacích k jubileím nebyli jmenováni. Jsou to ti, kteří v evidenci neuvedli svoje datum narození.

J.K.

Stále záhadná vanilka- objeven nový druh českými botaniky

(Dodatek k článku Královna mezi vůněmi ve Zpravodaji 131)

Nový druh vanilky s výraznými květy, který objevili čeští botanici loni v jihovnětamském deštném pralesě rezervace Hon-Ba, je k vidění v Pražské botanické zahradě v Troji na velkoformátových fotografiích. Barva květu je žlutozelená, ale jeden květní plátek (tzv. pysk) je tmavě červený a uvnitř má trs chlupů. Nazvána byla *Vanilla atropogon*. Slovo atropogon je složené z latinského pogon – plnovous a atos – tmavý.

Neobjasněna zatím zůstává otázka, zda roste jen v místě nálezu, tedy na břehu říčky Song Day a jde tedy o endemit, nebo se vyskytuje i jinde.

Tak to bude zřejmě cílem dalšího pátrání.

J.K.

Rákos umí ničit konkurenci chemicky

Některé rostliny, např. slunečnice, kapradina, ořešáky, akáty či borovice využívají různé chemikálie k tomu, aby si udrželi od těla své sousedy. Rákos obecný (*Phragmites australis*) ovšem zašel ještě dál. Biologové z University of Delaware zjistili, že tato rostlina při kolonizaci nových území svou chemickou zbraň – kyselinu gallovou, kterou vylučuje kořeny do půdy – využívá k přímé likvidaci původních rostlin. Na kořeny sousedů působí tato tříslovina velmi destruktivně, vede ke kolapsu kořenů a pak i celé rostliny.

Zelený čaj chrání kosti

O tom, že zelený čaj má na lidský organismus příznivé účinky, se ví už dávno. Nyní vědci z Hongkongu dokázali, že ochraňuje před osteoporózou a dalšími onemocněními kostí. Jedna ze tří v něm obsažených účinných látek (EGC) má prý takový vliv na jeden z enzymů v těle, že dokáže podpořit růst kostí až o 79 %! Kromě toho také příznivě ovlivňuje proces mineralizace stávajících kostních buněk. To vše bez vedlejších toxických účinků. Údajně stačí vypít 7 šálků denně.

Užitečný rozmarýn

Okořeněte-li pečené, smažené nebo grilované maso snítkou rozmarýnu, snížíte tím množství rakovinotvorných látek, hlavně heterocyklických aminů, které v něm při tepelné úpravě vznikají. Přidat lze jakékoliv množství bylinky, ale účinnější jsou nižší koncentrace rozmarýnové příměsi. Uveřejnil to časopis *Journal of Food Science*. A pokud snad maso vůbec nejíte, můžete rozmarýn přidat třeba k houbám, do omáček nebo k těstovinám. Pomáhá totiž také při poruchách trávení.

Za věcnou správnost příspěvku ručí autor a redakční rada si vyhrazuje příspěvky krátit, stylisticky upravit a po dohodě s autorem eventuelně i doplnit.

Uzávěrka Zpravodaje č.135 je 1.3.2016.